

Барбашова Ірина – доцент кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: i.a.barbashova@gmail.com

Barbashova Iryna – assistant professor of the department of pedagogics of Berdiansk State Pedagogical University, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: i.a.barbashova@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Барбашова І. Засоби навчання молодших школярів перцепції: сутність і систематизація / Ірина Барбашова // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 9–15.

Cite this article as:

Barbashova I. Means of Training Perception for Primary School Children: the Essence and the Systematization, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 9–15.

УДК 351.746:355.477

ІГОР БЛОЩИНСЬКИЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

(Україна, Хмельницький, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького)

IHOR BLOSHCHYNSKYI,

candidate of pedagogical sciences, assistant professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi)

Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників на основі технологій дистанційного навчання

Structural and Functional Model of Future Borderguard Officers' Training on the Basis of Distance Learning Technologies

У статті обґрунтовано структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників на основі технологій дистанційного навчання, яка враховує основні компоненти досліджуваного процесу, відтворює, імітує, відображає властивості, ознаки та його характеристики. У моделі розкрито цільовий, змістовний, процесуальний і діагностичний блоки. Встановлено наступне: цільовий блок формує мету, вимоги до фахівця, основні принципи та завдання, компоненти професійної підготовки офіцерів-прикордонників; змістовний блок структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників відображає взаємозв'язок і взаємний вплив фундаментальних методологічних наукових підходів (акмеологічний, компетентністний, аксіологічний, культурологічний, системний) до вивчення проблеми; процесуальний блок моделі відображає сутність процесу навчання, містить цикли та етапи підготовки, методи навчання й викладання, навчально-методичне забезпечення, суб'єкти, засоби, форми і технології організації освітнього процесу; результативний блок охоплює сукупність критеріїв і показників для оцінки рівня професійної підготовки курсантів в якому реалізовано вибір оптимальних видів контролю результатів навчальної діяльності.

Ключові слова: *майбутній офіцер-прикордонник, структурно-функціональна модель, професійна підготовка, технології дистанційного навчання, наукові підходи.*

Structural and functional model of future borderguard officers' professional training on the basis of distance learning technologies has been substantiated in the article, which takes into account the main components of the researched process. This model is the imaginary schematic system that reproduces, imitates, and reflects characteristics and features of the process. The model revealed the following blocks: targeted, content, procedural and diagnostic. The model helps to give pedagogical research results provided in summary form, systematically to display the properties and characteristics of the educational phenomenon as border guards' training using distance learning technologies. Targeted block generates objective, professional requirements, basic principles and tasks, components of future borderguard officers' professional training based on distance learning technologies. Didactic goal, professional training objectives, organizational principles define content block of the model of cadets' professional training. The content of education is a system of knowledge, skills, ways of activity, behaviors which cadets master in the learning activities. Content block of model of future borderguard

officers' professional training reflects interconnections and inter-influence of fundamental methodological scientific approaches, namely: acmeological, competent, axiological, cultural, system.

Procedural block of model reflects the essence of the learning process, contains cycles and stages of training, methods of teaching and learning, educational software, subjects, tools, forms and technologies of the educational process. Diagnostic block takes an important role in the model of future borderguard officers' professional training; it includes a set of criteria and indicators to assess the level of cadets' training with implementation of the choice of optimal controls results of training activities. The main evaluation types of educational achievement is qualifying (input), current and final control. To implement these controls instructors use different forms: interview, exercises, tests, etc. Efficiency of the model is achieved through model completeness, consistency, interdependence of model blocks. All blocks of the model are considered in logical interconnection and focused on the final result, which is mostly high and middle level of professional training of future borderguard officers' professional training based on distance learning technologies, sufficient for the effective accomplishment of their professional duties.

Key words: *future borderguard officer, model, professional training, distance learning technologies, scientific approaches.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... В умовах збільшення інтенсивності потоку важливої інформації, необхідної для прийняття рішень під час виконання завдань професійної діяльності, майбутній офіцер-прикордонник повинен постійно підвищувати рівень своєї кваліфікації. Необхідність приймати рішення в екстремальних умовах фактичного ведення бойових дій, зміна підходів до тактики й організації охорони кордону вздовж лінії розмежування, де тривають бойові зіткнення сил антитерористичної операції з бойовиками та терористами, обумовлюють нагальну потребу підготовки офіцера компетентного і відповідального, такого, який вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних сферах діяльності, готового до ефективної служби у військах за спеціальністю. Професійна діяльність офіцера-прикордонника являє собою суспільно необхідне заняття, пов'язане зі здійсненням складних і відповідальних службових функцій в екстремальних умовах. Це неможливо здійснити без гнучкої системи професійної підготовки курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (НАДПСУ), що передбачає розробку методики навчання, яка б сприяла вдосконаленню професійної компетентності, а саме: організації неперервності професійної підготовки; введення двоциклового навчання; розширення мобільності освітнього процесу та використання технологій дистанційного навчання (ДН).

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є предметом уваги військової і педагогічної науки як вітчизняних, так і закордонних учених. У дослідженнях В. Балашова, О. Богданюка, Л. Боровика, О. Винограда, А. Галімова, О. Діденка, Д. Іщенка, А. Мальцева, В. Райко, С. Філіпова та ін. розкриваються особливості удосконалення професійної підготовки прикордонників, які враховують специфіку оперативно-службової діяльності підрозділів та органів охорони державного кордону України. Однак, результати аналізу наукових джерел свідчать про те, що поза увагою дослідників залишається розв'язання проблеми професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників з використанням технологій ДН.

Формулювання цілей статті... Метою статті є обґрунтування специфіки структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників з використанням технологій дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу... Професійна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників вимагає переосмислення цілей і завдань, змісту та методів педагогічного процесу у зв'язку з новими проблемами і перспективами суспільного розвитку. За нашим баченням, система професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників дозволяє забезпечити підготовку фахівців, здатних на належному професійному рівні захищати цілісність держави.

Використавши метод моделювання, ми зобразили систему професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників у вигляді моделі. Метод моделювання є загальнонауковим методом дослідження тих чи інших явищ і полягає в побудові та дослідженні особливих об'єктів-моделей (матеріальних або знакових) та інших об'єктів-оригіналів або прототипів.

У процесі проектування структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників дотримувалися таких основних положень:

1. Професійна підготовка курсантів формується не лише в процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін, а також упродовж вивчення інших, зокрема професійно-орієнтованих.

2. Система формування професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників повинна бути цілісною, гнучкою, динамічною, має враховувати професійну спрямованість, відповідати

сучасному рівню розвитку науки та інформаційно-телекомунікаційних технологій, вимогам інформаційного суспільства і сучасним освітнім парадигмам.

3. Система формування професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників має будуватися на моделі, яка створюється, виходячи з тих функцій і узагальнених завдань діяльності, котрі повинен виконувати та розв'язувати фахівець, а також навичок і вмінь, якими він повинен володіти.

На основі аналізу педагогічної літератури, зокрема досліджень [1-7], нами розроблено структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників з використанням технологій ДН, яка враховує основні компоненти досліджуваного процесу і є уявною схематичною системою, що відтворює, імітує, відображає властивості, ознаки та характеристики зазначеного процесу. У моделі розкрито такі блоки: **цільовий, змістовний, процесуальний і діагностичний**. Модель допомагає подати передбачений результат педагогічного дослідження в узагальненому вигляді, системно відобразити властивості та характеристики такого педагогічного явища, як професійна підготовка прикордонників з використанням технологій ДН (рис. 1).

Розглянемо більш детально структуру і зміст кожного із зазначених вище блоків моделі.

Цільовий блок формує мету, вимоги до фахівця, основні принципи та завдання, компоненти професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників з використанням технологій ДН. Основна мета професійної підготовки фахівців НАДПСУ полягає в досягненні високого рівня професійної підготовки курсантів з використанням технологій ДН та наданні курсантам базових знань, відповідно до обраної спеціальності і прищеплення практичних навичок, які вони зможуть застосовувати під час виконання основних завдань з охорони державного кордону, передбачених посадовими обов'язками.

У моделі взято до уваги, що основою професійної підготовки прикордонників є відповідність професійних знань, умінь та навичок їх діяльності. Для цього, під час розробки структурно-функціональної моделі професійної підготовки було враховано те, що професійна підготовка спрямована на оволодіння сукупністю загальних теоретичних і практичних знань, навичок і вмінь прикордонника. Вона передбачає засвоєння загальних знань, навичок і вмінь з дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової та фундаментальної, професійної та практичної підготовки.

Дидактична мета, завдання професійної підготовки, принципи організації визначають змістовний компонент моделі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, оскільки від змісту професійної підготовки прикордонників значною мірою залежить її якість. Саме мета вивчення навчальної дисципліни є визначальним чинником формування її змісту. Змістом навчання є система знань, умінь і навичок, способів діяльності, форм поведінки, якими мають оволодіти курсанти у процесі навчальної діяльності. Його розкрито у навчальному плані, програмах, і методичних матеріалах навчальних дисциплін. Основними методологічними підходами в процесі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є акмеологічний, компетентністний, аксіологічний, культурологічний і системний.

Процесуальний блок структурно-функціональної моделі підготовки курсантів НАДПСУ відображає сутність процесу навчання, містить цикли та етапи підготовки, методи навчання і викладання, навчально-методичне забезпечення, засоби та форми організації освітнього процесу. У розробленій структурно-функціональній моделі органічно поєднуються проблемні, інтерактивні, рольові форми і методи навчання (акваріум, коло ідей, метод «прес», «мікрофон», навчаючи-вчусь, ток-шоу, дискусія, метаплан, групові дослідження, внутрішні або зовнішні кола, мозковий штурм, читання зигзагом, обмін думками, парні інтерв'ю, кейс-метод, віртуальні семінари, відео конференції, вебінари та ін.), завдяки чому забезпечується особистісне включення курсантів у процес навчання шляхом моделювання проблемних професійно спрямованих ситуацій, а також – міжособистісна взаємодія й діалогічне спілкування суб'єктів освітнього процесу. Важливу роль у стимулюванні самоосвіти і розвитку навчальної автономії персоналу ДПСУ відіграють інформаційно-телекомунікаційні технології. Підтвердженням ефективного впровадження інноваційних технологій у навчальний процес іншомовної підготовки курсантів є впровадження курсу ДН із вивчення англійської мови. Ще однією особливістю цих методів є те, що вони мотивують курсантів не лише висловлювати власну точку зору, але й змінювати її під аргументованим впливом партнерів у процесі спілкування. Як показує досвід, використання зазначених методів знімає нервову напругу курсантів, змінює форми діяльності, привертає увагу до основних питань заняття.

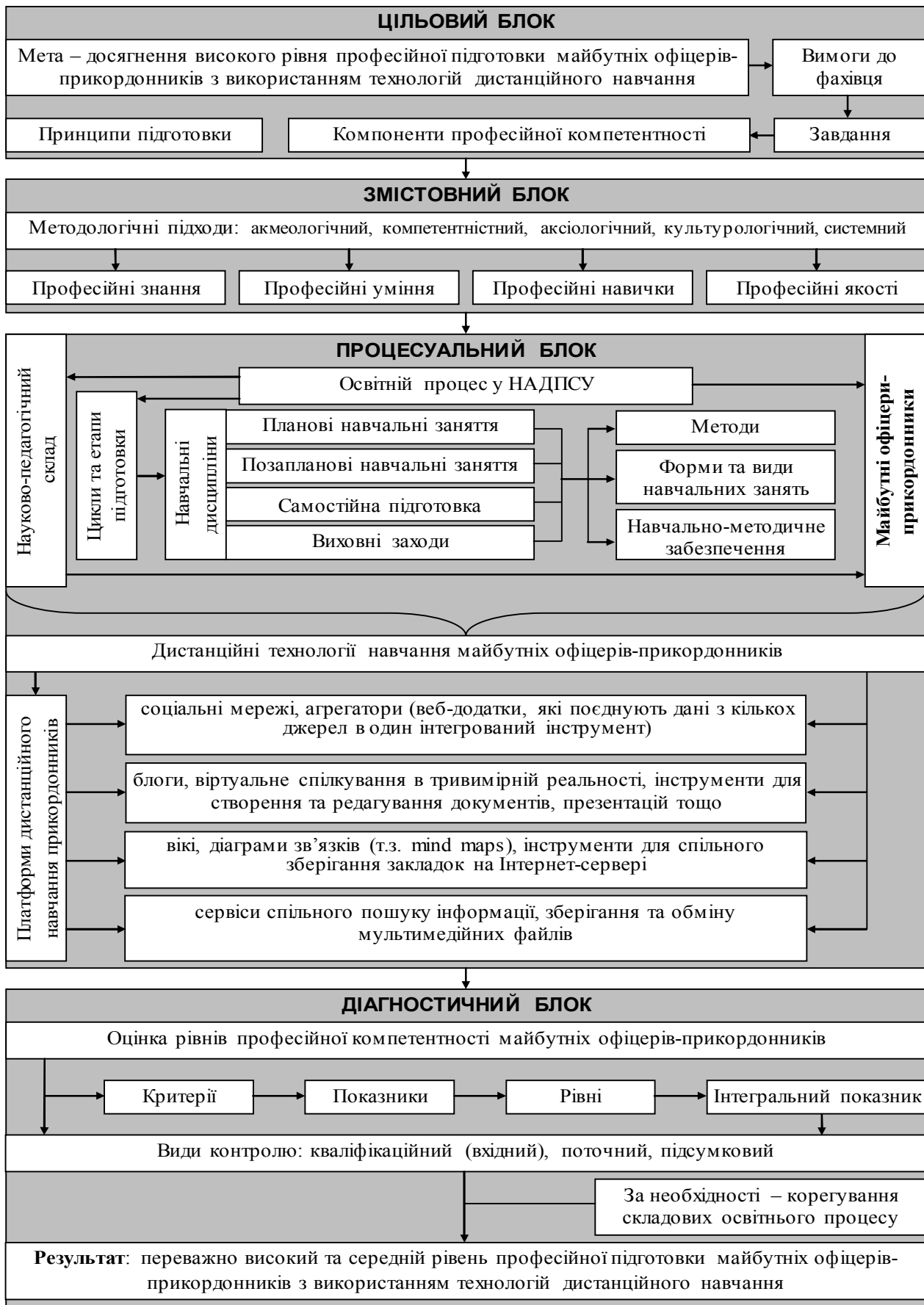

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників на основі технологій дистанційного навчання

Структурно-функціональна модель передбачає використання таких засобів навчання: електронні підручники та навчальні посібники, методичні розробки, довідкові матеріали, засоби наочності (таблиці, схеми, фотографії), технічні засоби навчання (комп'ютери, мультимедійні проектори, інтерактивні дошки), електронні словники, електронні презентації, електронні перекладачі, аудіо/відеоматеріали, інформаційні ресурси мережі Інтернет. Таким чином, форми, методи і засоби навчання, використовувані в процесі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників орієнтовані на особистість курсанта, його активну участь у саморозвитку, отримання якісних знань і професійних навичок. На відміну від традиційних лекцій і практичних занять, активні форми і методи навчання дозволяють наблизити навчальний процес до реальності, імітуючи професійну діяльність.

Складовими моделі професійної підготовки є також технології ДН, які визначають процесуальний компонент моделі. Процес професійної підготовки не можна розглядати як прямий однобічний вплив на курсантів. Це соціальна взаємодія різних об'єктів і суб'єктів: індивідуальних і групових (мікрогруп, колективів). Професійна підготовка прикордонників – це система організаційних і навчальних заходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь і навичок за посадовим призначенням. Іншими словами – це єдність безпосередньої та опосередкованої взаємодії суб'єктів навчального процесу, що створює умови для професійної підготовки курсантів, які активно або пасивно реагують під впливом своїх потреб, мотивів, життєвого досвіду, переконань, впливу інших факторів, а також соціального середовища.

Вона (професійна підготовка) організовується та проводиться на підставі вимог статутів, директив і наказів Адміністрації ДПСУ, організаційно-методичних вказівок з організації підготовки особового складу та інших керівних документів. З перших днів перебування курсантів в НАДПСУ викладачі повинні вивчати їх професійні якості. Це дозволить правильно визначити спеціальність, яку він буде освоювати й, відповідно, забезпечить всебічну професійну підготовку та якісне виконання функціональних обов'язків. Керівники всіх рівнів і викладачі, які працюють з персоналом, повинні враховувати індивідуальні особливості курсантів. Вивчення курсанта дозволяє удосконалювати процес професійної підготовки і професіоналізації його особистості. Тому складовими структурно-функціональної моделі є суб'єкти професійної підготовки. Кожний вплив потрібно здійснювати з урахуванням соціалізації курсанта, його індивідуальних, соціально-психологічних, фізіологічних, вікових особливостей і рівня розвитку професійних якостей.

Важливе місце в моделі професійної підготовки курсантів посідає результативний блок, який охоплює сукупність критеріїв і показників для оцінки рівня професійної підготовки курсантів, в якому реалізовано вибір оптимальних видів контролю результатів навчальної діяльності. Основними видами оцінювання навчальних досягнень є кваліфікаційний (вхідний), поточний і підсумковий контроль. Для реалізації цих видів контролю викладачі використовують різні форми: співбесіду, вправи, тестові завдання, контрольні роботи тощо.

Ефективність структурно-функціональної моделі досягається завдяки повноті, системності, взаємозв'язку її компонентів. Усі складники моделі розглядаються у закономірному взаємозв'язку і спрямовані на кінцевий результат – підготовку кваліфікованих офіцерів-прикордонників, які вміють використовувати технології дистанційного навчання на достатньому для ефективного виконання своїх функціональних обов'язків рівні.

Висновки... В представленій структурно-функціональній моделі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників на основі технологій дистанційного навчання охарактеризовано цільовий, змістовний, процесуальний і діагностичний блоки. Створена модель підготовки персоналу ДПСУ з використанням технологій ДН орієнтована на сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології, що відкривають майбутнім офіцерам-прикордонникам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають нові можливості для творчості, знаходження і закріплення професійних навичок, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання. У майбутніх офіцерів-прикордонників з'явився стійкий інтерес до навчання, підвищились пізнавальні мотиви, потреби в самонавчанні, саморозвитку, уміння самовизначатися в навчальній діяльності з усвідомленням особистої відповідальності в ній.

Перспективами подальших розвідок є аналіз стану сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Савчук Л. О. Інформаційні технології у фаховій підготовці майбутніх економістів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Савчук Людмила Олександрівна. – Хмельницький, 2008. – 172 с. / Savchuk L. O. *Informatsiini tekhnolohii u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh*

ekonomistiv do samostiinoi navchalno-piznavalnoi diialnosti (Informational technologies in professional training of future economists for independent educational and cognitive activity), Khmelnytskyi, 2008, 172 p. [in Ukrainian].

2. Мороз Н. В. Формування соціокультурної компетенції як складової професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мороз Надія Володимирівна. – Хмельницький, 2007. – 234 с. / Moroz N. V. *Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii yak skladovoi profesiinoi pidhotovky kursantiv vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv (Formation of social and cultural competence as a component of cadets' professional training at high military educational establishments)*, Khmelnytskyi, 2007, 234 p. [in Ukrainian].

3. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : [навч. посіб.] для вчителів, аспірантів, студ. серед. та вищих навч. закладів / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К., 1997. – 302 с. / Ziaziun I. A., Sahach H. M. *Krasa pedahohichnoi dii (Textbook for teachers, postgraduates, students of secondary and high educational establishments)*, Kyiv, 1997, 302 p. [in Ukrainian].

4. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / А. В. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – 504 с. / Semenova A. V. *Paradyhmalne modeliuvannia u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv (Paradigmatic modeling in professional training of future teachers)*, Odesa, 2009, 504 p. [in Ukrainian].

5. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця, 2008. – 278 с. / Honcharenko S. U. *Pedahohichni doslidzhennia : metodolohichni porady molodym naukovtsiam (Pedagogical researchers : methodological recommendations for young scientists)*, Kyiv-Vinnitsia, 2008, 278 p. [in Ukrainian].

6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – [2-ге вид., випр. і доповн.]. – К. : Академвидав, 2003. – 528 с. / Fitsula M. M. *Pedahohika (Pedagogics)*, Kyiv, 2003, 528 p. [in Ukrainian].

7. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька – К. : Кондор, 2006. – 206 с. / Krushelnytska O. V. *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen (Methodology and organization of scientific researches)*, Kyiv, 2006, 206 p. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «06» квітня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «27» квітня 2016 р.

Рецензенти:

Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Блощинський Ігор – професор кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: blosch@ukr.net

Bloshchynskiy Ihor – professor of the English Language department of National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: blosch@ukr.net

Цитуйте цю статтю як:

Блощинський І. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників на основі технологій дистанційного навчання / Ігор Блощинський // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 15–20.

Cite this article as:

Bloshchynskiy I. Structural and Functional Model of Future Borderguard Officers' Training on the Basis of Distance Learning Technologies, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 15–20.